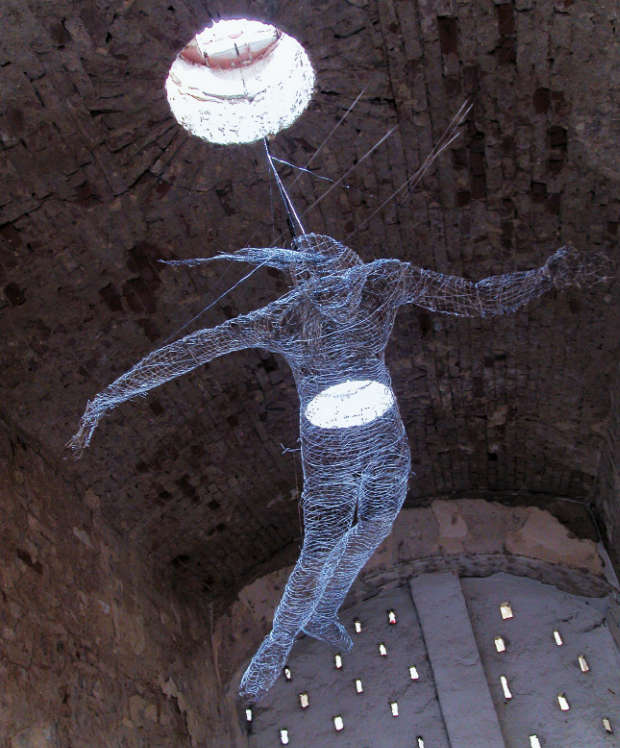
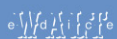

Eduard Zacha
O SKRYTÉ SLÁVĚ
a jiné texty

Eduard Zacha ■ ○ skryté Slávě a jiné texty

Eduard Zacha
O SKRYTÉ SLÁVĚ

a jiné texty

Kniha vychází s finanční podporou Ministerstva kultury
České republiky.

Copyright © dědicové
Cover photo © Libor Stavjaník, 2013

ISBN 978-80-7473-131-0
ISBN 978-80-7473-147-1 (PDF)

I. SNY

O skryté Slávě

Ve snu se duši otevírá opona Tajemství

Orel

září 1970

Sedím u ohně za jasného slunečného poledne na prostorné louce. Oheň stravuje silná dřevěná polena do bílého žáru a plameny šlehají do značné výše. Přes ohniště naproti mně sedí orel. Teplo a pohled do plamenů ukolébávají do slastného dřímání.

Orel je ale neklidný, s pokrčenými křídly se chvíli klová do hrudi, hned zase strne a s hlavou nachýlenou vpřed bedlivě naslouchá praskání dřeva a soustředěně hledí do žhavého popele. Najednou nemotorně přihopsá přímo k ohni, vyráží zlostné skřeky a snaží se zahnutým zobanem ulovit anebo se alespoň trefit do velikého černého brouka, který vylézá z jednoho žhavého polena. Nedaří se mu to, zneklidněný brouk však zrychluje pohyby a před útočníkem vzlétl přímo k mému obličejí, který jsem si stačil v posledním okamžiku chránit rukou. Odporný brouk nárazem do dlaně změnil směr a stoupá vzhůru ke slunci. Orel s vítězným skřekem vzlétl a střel-hitě ho ulovil.

Snesl se zpět a je nadmíru spokojen. Ohně si již nevšímá, dívá se jen na mne, natáčí žertovně hlavu ze strany na stranu a očividně čeká na pochvalu. Usmál jsem se a chtěl mu říci něco lichotivého, ale namísto toho mne zarazila v hloubi otázka: „Kdo jsi, nebo spíše čeho se od tebe žádá, když ochránce máš tak silného a rodu vznešeného?“

Medvěd

květen 1971

Město. Zdá se, že náhle hoří při zemětřesení. Z velkolepých budov vybíhají lidé, velké kvádry vysokých zdí se rozestupují a padají do ulic. Nad sesutými střechami se valí hrozivá mračna a dým. Jedině požáry osvětlují temnou vřavu, ve které se probírám jako ostatní po ušlapaných, strháván jedním směrem a ve svém nepopsatelném děsu bráním se bouřlivé řece, neboť si uvědomuji, že všichni, šílení, míří hlouběji do ohniska největší zkázy. Jako tříska jsem smeten na náměstí zachvácené zpěnným mořem. Zde tápající výkřiky splývají v dravý ryk a proudy ze všech ulic se mísí a celá bojující změt se noří do bran chrámu, jeho věže jsem nedohlédl pro hustý dým.

Bázeň uvnitř, rozpoutaných živelů a horké krve vzdálený šum. Na kazatelně rozhněvaný kněz spravedlivým jen hněvem nutí zpupné stádo padnout v prach, ale jen snad každý stý pokleká před zdviženým v jeho ruce křížem.

Rozhorlen, mečem a hněvem káže s odvoláním na Královnu nebes – kdo že Ji zná, a ukazuje na boční oltář Madony. Vlna údivu. Madona sestupuje dolů, lidé couvají. Ona pomalu kráčí k hlavnímu oltáři a tváře všech se tisknou ke kamenům – zvedají se teprve a tlačí za mnou, neboť... neboť já se vrhl k ní. S nadějí pohlédnu ještě na

kazatelnu, ale kněz již zmizel, těsně za jejími zády se mi prodral ústy výkřik: „Maria!“

Zastavila se a obrací se ke mně. Dítě! Syn jí padá z náruče, a sotvaže se dotkl země, mění se oba v medvěda. Medvěd se staví na zadní a, řvoucí, tlapami přitahuje k sobě blízké nešťastníky, roztrhané je pouští a mohutnými rozmachy sráží všechny kolem. Stojím na místě oslovení, ochrnutý v celém těle stále nevěřím proměně, i když jediný zůstávám a medvěd se ocitl přede mnou. Zlomek strnulého postoje – vidím nad sebou vyceněné, zakrvácené zuby – ale zároveň se jeho smutné, moudré oči setkají s mými a žalostné zařvání se rozlehne po zcela prázdném chrámu. Medvěd se spustil na zem a s neustálým sténáním, jako by on sám byl smrtelně raněn, pomalu odchází k bočnímu oltáři. Když na něj vylezl, rázem se proměnil, neznámo mému provázejícímu zraku jak, opět v sochu Madony.

Osamělý se rozhlížím kolem za naprostého ticha, až pohled na rozsápaná těla a krev roztékající se po kamenné dlažbě mne vyburcoval, abych se pohnul. Pomalu jsem odcházel ke dveřím a za nimi jsem náhle pocítil v sobě propast.

Před chrámem jsem si zaclonil oči před paprsky ohnivého slunce, které se opíraly o dláždění, na kterém nebylo jediného těla z toho množství, které jsem zahlédl a pošlapal, nežli jsem se prodral do chrámu – ba ani kapka krve nebo jediný plamen nemohly nasvědčovat zkáze, kterou jsem přece zažil před chvílí.

Rozběhl jsem se a prchal dlouho ulicemi rozpálených kamenů. Vysílením a nesmírně žízniv jsem konečně padl do stínu jednoho z domů a propast začala otevírat svou bezednou prázdnotu. Byl jsem (vskutku jen byl? Bože!) neomezeně a nicotně *sám*.

Kalich

říjen 1971

Chvilí jsem přešlapoval na místě, nežli jsem se odhodlal otevřít dveře a vejít. V místnosti vylíčené obyčejným vápnem se vyjímal za stolem stojící muž v černé sutaně. Před ním v rozestavěných lavicích seděli lidé s ohnutými zády, hlavami zaklíněnými v ramenech, schýlení k podlaze, jako by na ní hledali zakutálené mince. Při mém vstupu se všechny hlavy zvedly a otočily ke dveřím a zahlédl jsem tváře veskrze zachmuřené, až sverpé. Když jsem dveře za sebou zavřel, řečník mi věnoval ostrý pohled se vztyčenou rukou zaťatou v pěst; náhle rozepjal paže a dlaně s roztaženými prsty podivně zvrátil směrem k sedícím, prudce zvedl hlavu vzhůru a se zrakem upřeným na strop zmlkl.

Rozpačitě jsem se posadil a lavice pode mnou zaskřípala. Nikdo se již neotočil, řečník nerušeně pokračoval v kázání. Seděl jsem uprostřed této poloprázdné místnosti, lidé stačili obsadit sotva prvních pět lavic. Zbytek prostoru vyplňoval hlas muže, silný jako polnice, a jeho nadále pokračující gestikulace. Význam jednotlivých slov mi unikal, byla spojena v jediný tok, který jsem vnímal prostě jako křik.

Daleko více mne zaujaly troje vysoké a bílé dveře naproti v čelní zdi. Soustředěně jsem se díval na prostřední, které jediné měly nádhernou kliku. Cítil jsem sice, že má

přítomnost působí rušivě jako kámen vržený znenadání oknem, měl bych se tedy chovat tiše, ale pozlacená a tak nádherně tvarovaná klika ve mně vzbuzovala takovou zvědavost, že jsem bez ostychu vstal a pomalu kráčel k prvním dveřím vlevo – i když jsem věděl, že jen za jedinámi je veliké Tajemství. Bylo to také mou dětskou lstí, aby si oni nemysleli, že o něm vím (byl jsem malým chlapcem od chvíle, kdy jsem se zadíval na ty dveře). Klika byla výše, a proto jsem si stoupl na špičky nohou a podíval se klíčovou dírkou. Zklamaně jsem se obrátil, všichni se na mne dívali, ale vůbec ne smutně (jakože jsem si myslel, že tohle musí být moc smutní lidé), z nevráživosti očí všechen smutek vyprchal. Pán, který tak křičel, na chvíli přestal, neotočil se. Již již jsem se chtěl rozplakat, když náhle zvolal – a to si pamatuji – Bratři! Tu sebou trhli a poslouchali dále. Konečně jsem se dotýkal krásné kliky, přidržel se jí a díval se dovnitř.

Uviděl jsem oltář se zapálenými svícemi, před ním klečícího kněze v bílém, na jeho zádech zřetelně vystupoval zlatý kříž. Chrám byl prostoupen světlou modří jako obloha v létě při východu slunce. Snažil jsem se rychle dveře otevřít, ale byly na mne příliš veliké a těžké, a nežli jsem se o ně mohl zapřít, spustil se za mnou náramný řev. Zděšeně jsem se ohlédl a spatřil je všechny vrhat se za mnou v čele s oním čarodějem, držícím černou knihu ve žlutých kostnatých rukou nad hlavou. Dostihl mne první a počal bít. I ti ostatní se činili, až převrátili lavice i s řečnickým stolkem. Tlačili se jeden přes druhého a ta-

hali mne zpět. Vykřikl jsem hrůzou a vši silou se protlačil škvírou za dveře.

Spadl jsem na zem a zůstal nehybně ležet. Běda mi, vždyť mne ten černý muž bil Písmem Svatým!

Do vysokého ticha zazněly varhany. Oh, třásl jsem se novým strachem, očekáváním trestu, cítil jsem se největším hanebníkem, když mne mohli bít...

Povzbuzován však hudbou, váhavě jsem zvedl hlavu – kněz stál čelem ke mně a nad hlavou držel kalich, jehož ostrá záře mi zalila oči slzami.

Monstrance

z 29. na 30. ledna 1973

V noci z 29. na 30. ledna 1973 zdál se mi Petře o nás sen. Jako bychom byli v Opočně.

Ztratil ses mi někde u náměstí, příliš jsem se nad tím nepozastavoval a spěchal uličkami vzhůru na mši do kostela. Přišel jsem pozdě.

U vchodu jsme se potkali a k mému úžasu jsi byl oděn v kněžská roucha a držel v rukou Monstranci! Nežli jsem si stačil vůbec něco pomyslet, postoupil jsi ke mně a podával mi ji. Bezděčně jsem klekl a díval se na tvou vážnou tvář. Donutil jsi mne, abych Monstranci objal a přitiskl si ji na prsa – byl jsem se skloněnou hlavou shrbený k zemi – a konečně jsi mi dal vysvětlení: „Běž, obejdi kostel a řekni lidem, že je čas na pokání!“ Polekaně jsem namítl: „Ale Petře! To se nesmí bez kněžského roucha!“

„Tak já ti je půjčím,“ zvolal jsi rozčilen, jako bys chtěl, aby tvá prosba, více však rozkaz byl vykonán co nejdříve, a začal sis rozepínat sutanu.

Odvrátil jsem se a díval na kamennou dlažbu: „Ne, Petře, to by bylo znesvěcení.“

Položil jsi mi obě ruce na ramena a s úsměvem jsi řekl: „Jdi! Musíš to udělat, tentokrát i bez roucha.“

Vstal jsem tedy, pozdvihl Monstranci nad hlavu a pomalu obcházel lavice plné skloněných hlav. Lidé hlasitě

plakali. Čekal jsi, až přijdu zpět a vrátím ti Monstranci,
kterou jsi pak odnesl k oltáři a uschoval.

Hranice

z 18. na 19. května 1974

Sen se vynořil orámován ze všech stran tmou. Ale nebyl to film, nýbrž obraz. Živý obraz, který byl zhmotněn Mlčením – přesněji Mlčením nebe a země a Němotou všech lidí.

Tajemně temná byla tíha strnulých popelavých mračen nad mírným návrším, místy porostlým suchou trávou. Ve středu na hranici stál u kůlu pan Šafařík a v půlkruhu na pravé straně se těsnal velký zástup lidí, ze kterého jsem v první řadě poznával skoro všechny přátele a známé tváře z onoho večera u Frišaufů. Zřetelně si pamatuji na Zdeňka Gábu, Pavla Švandu, Mirka Holmana a na Jaroslava Friče s Petrem Mikešem, který se u něho kleče modlil a plakal.

Mezi nimi a hranicí probíhal zmateně Jiří Kuběna a gestikuloval k panu Šafaříkovi. V prvních okamžicích vidění tohoto obrazu, který lze nejlépe přiblížit srovnáním s obrazy Felixe Jeneweina Pokání a Konec moru, jsem se domníval, že Jiří Kuběna svými gesty němě vybízí pana Šafaříka, aby hranici opustil. Než jsem postupně poznal, že všichni zde jsou němí, vysvětloval jsem si tyto posunky jako projev ignorance vůči všem přihlížejícím. Jako by to, oč se jedná, bylo pouze věcí pana Šafaříka a Jiřího Kuběny. A opravdu, v jistém smyslu oni byli herci a ten dav diváci, kteří, kromě jmenovaných, byli ve své

anonymitě drzé a sprostě zvědavé publikum. Přátelé, vyvrženi z této masy do popředí a tisknouce se k sobě jako kuřátka, vypadali jako hlouček přestrasených dětí, které mají již již na krajíčku k zoufalému pláči. Jaroslav Frič se nakláněl k hořekujícímu Petrovi a s bratrskou něhou ho tiskl k sobě.

Pan Šafařík stojí u kůlu dobrovolně, není připoután, oblečen je stejně jako večer při setkání a konečně – není zde kata ani soudců. Nedbá Jiřího a dívá se upřeně někam přes ten dav, z mého pohledu do temnot mimo obraz.

Jiří Kuběna se náhle obrací k obloze a divoce tančí, což se podobá nějakému nesmyslnému pohanskému rituálu. Chápu z toho, že Jiří nevyzývá již pana Šafaříka k odvolání. Naopak nyní žádá dovolání. Čím déle takto křepčí jako blázen, tím více sleduji jeho tvář, kterou málem nepoznávám pro stopy muk, které mu ji úplně deformují.

Zatímco se přátelé v úzkosti počínají modlit společně s Petrem, Jiří přímo vzývá Mlčení! – Mlčení je pro něho nesnesitelné a modlitby málo. Così a kohosi rozkazem žádá!

V křeči a s největším vzepětím ustrne se vztyčenými pažemi a hlavou zvrácenou vzhůru k olověným mračnům. Ta se dávají do pohybu. Proniká mnou bolest, jsem zavalen a drcen tím obrazem, jsem v něm. Chci křičet, plakat, a nemohu.

Z hranice vyšlehnou samy od sebe plameny. Všichni přátelé lomí rukama a pláčou. Pan Šafařík je ihned pohl-

cen ohněm. Všude je černý dým, nic nevidím... ach, jen Jiřího, válí se po zemi. Zešilel? Ne, ne! Slyším – jako když se lámou kosti – suché a duté praskání hořícího dřeva.